

Dariusz Adamczyk  
*Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach*

## Przesłanie dotyczące grzechu i nawrócenia w *Dziejach Apostolskich*

### THE MESSAGE OF SIN AND REPENTANCE IN ACTS

The message of sin and repentance is one of the crucial themes of the second part of Luke's work. The author stresses Israel's guilt and the gravity of every sin. Using the case of Ananias and Sapphira he emphasizes the fact that sins are punished. That is why Peter in his speeches points the necessity of repentance and penance and exhorts people to be baptised 'in the name of Jesus Christ for the forgiveness of sins' (Acts 2, 38). Giving up sin is the precondition for forgiveness, which is stated in the fragment on Simon in Acts 8, 18-24.

**Key words:** Acts, sin, punishment for sin, repentance, penance, forgiveness

*Dzieje Apostolskie* stanowią drugą część dzieła Łukasza. W końcowych wersetach pierwszej części, czyli *Ewangelii*, autor zaznacza, że ostatnie pouczenia Jezusa dotyczą wypełnienia się na Jego Osobie zapowiedzi starotestamentalnych (Łk 24, 44). Potrzebne było jednak specjalne oświecenie umysłów apostołów, aby mogli właściwie zrozumieć *Pisma*: „Wtedy oświecił ich umysły, aby rozumieli *Pisma*, i rzekł do nich: «Tak jest napisane: Mesjasz będzie cierpiał i trzeciego dnia zmartwychwstanie, w Imię Jego głoszone będzie nawrócenie i odpuszczenie grzechów wszystkim narodom, począwszy od Jerozolimy»” (ww. 45-47). To w imię umęczonego i zmartwychwstałego Chrystusa ma być głoszone dzieło nawrócenia i odpuszczenia grzechów wszystkim narodom (por. Łk 2, 32; 3, 6; Iz 25, 7; 40, 5; 42, 6; 49, 6.9; 52, 10). Takie polecenie Jezus zostawia Apostołom. To dzieło ma być prowadzone

przez świadków Zmartwychwstania (Łk 24, 48; por. Dz 1, 22), na których Chrystus ześle obietnicę swego Ojca (Łk 24, 49)<sup>1</sup>. Ich też obdarza władzą odpuszczania grzechów (J 20, 22; por. Dz 13, 38n)<sup>2</sup>.

Grzech jest czymś realnym i trzeba się poważnie liczyć z jego istnieniem. Nie wynika z nieświadomości czy błędu, lecz jest przekroczeniem woli Bożej, a przez to pobłędzeniem i oddaleniem się od miłującego Ojca. Ten motyw przewija się dość często w nauczaniu Jezusa. Najwięcej cierpi ten, kto dopuszcza się grzechu. Człowiek nie może jednak pozostawać pod jego ciężarem. Bóg może człowiekowi przebaczyć grzechy<sup>3</sup>. Warto przeanalizować, na jakie momenty związane z grzechem zwraca uwagę Łukasz w drugiej części swojego dzieła?

## 1. Szczepan o grzechu Izraela

Łukasz opisuje wystąpienie Szczepana, który, referując dzieje Mojżesza w swoim wystąpieniu przed Sanhedrynem, uwydatnia grzech Izraelitów przypominając, że „zwrócili serca ku Egiptowi” (Dz 7, 39). Zrobili sobie cielca i złożyli ofiarę bałwanowi (w. 41; por. Wj 32, 1.4.6.23). Na taką postawę Izraelitów Bóg reaguje odwróceniem się od ludu i dopuszcza, aby czcili „wojsko niebieskie” (Dz 7, 42; por. Am 5, 25 nn). W ten sposób Bóg wydał grzeszników na pastwę ich namiętności (por. Rz 1, 24-28). Szczepan postrzega Mojżesza jako typ Mesjasza. Jego losy i działalność widzi paralelnie do losów i działalności Chrystusa. Tak, jak sprzeciwiali się Mojżeszowi jemu współcześni, tak teraz współcześni Jezusowi zaparli się Go przed Piłatem (por. Dz 3, 13)<sup>4</sup>.

W zakończeniu swojej mowy Szczepan wyrzuca Żydom: „Twardego karku i opornych serc i uszu! Wy zawsze sprzeciwiacie się Duchowi Świętemu. Jak ojcowie wasi, tak i wy. Któregoż z proroków nie prześladowali wasi ojcowie? Pozabijali nawet tych, którzy przepowiadali

<sup>1</sup> Por. F. Gryglewicz, *Ewangelia według św. Łukasza. Wstęp – Przekład z oryginału – Komentarz*, Poznań – Warszawa 1974, s. 360; L. Sabourin, *Il Vangelo di Luca. Introduzione e commento*, Roma 1989, s. 375; K. Romaniuk, A. Jankowski, L. Stachowiak, *Komentarz Praktyczny do Nowego Testamentu*, t. 1, Poznań – Kraków 1999, s. 413.

<sup>2</sup> Por. S. Olejnik, *Teologia moralna fundamentalna*, Włocławek 1998, s. 302; J. Nawrot, *Najstarsze katechezy w dziejach*, [w:] *Księga Dziejów Apostolskich*, J. Kanty Pytel (red.), Szczecin 1999, s. 217; *Komentarz historyczno-kulturowy do Nowego Testamentu*, C. S. Keener (red.), Warszawa 2000, s. 267.

<sup>3</sup> Por. F. Gryglewicz, *Ewangelia według św. Łukasza...*, dz. cyt., s. 419; K. Romaniuk, *Krótki zarys historii zbawienia*, Warszawa 1987, s. 118 n.

<sup>4</sup> Por. E. Dąbrowski, *Dzieje Apostolskie. Wstęp – Przekład z oryginału – Komentarz*, Poznań 1961, s. 281 n.

przyjście Sprawiedliwego. A wyście zdradzili Go teraz i zamordowali. Wy, którzy otrzymaliście *Prawo* za pośrednictwem aniołów, lecz nie przestrzegaliście go” (Dz 7, 51-53; por. 2 Krn 24, 20n; Jr 26, 20-23). Szczepan stawia Żydom zarzut zdrady i morderstwa Jezusa. Wina Izraela polega na zatwardziałości. Naród żydowski zachowuje się teraz tak, jak jego przodkowie. Ci, do których przemawia Szczepan też są „twardego karku” (Dz 7, 51a; por. Wj 33, 3.5; Pwt 9, 13) oraz „opornych serc i uszu” (Dz 7, 51a; por. Jr 6, 10; Ba 2, 30n). Spotka ich zatem ten sam sąd, co ich przodków<sup>5</sup>.

Reakcją Żydów na oświadczenie Szczepana jest gniew i nienawiść wobec niego (Dz 7, 54). Została ona wywołana przede wszystkim oskarżeniem dotyczącym łamania *Prawa*. Szczepan zaś wypowiada w ekstazie słowa o otwartych niebiosach i Synu Człowieczym, stojącym po prawicy Ojca (w. 55 n). Następnie autor pisze: „A oni podnieśli wielki krzyk, zatkali sobie uszy i rzucili się na niego wszyscy razem. Wyrzucili go poza miasto i kamienowali, a świadkowie złożyli swe szaty u stóp młodzieńca, zwanego Szawłem. Tak kamienowali Szczepana, który modlił się: «Panie Jezu, przyjmij ducha mego!» A gdy osunął się na kolana, zawołał głośno: «Panie, nie pomyślaj im tego grzechu!» Po tych słowach skonał” (ww. 57-60). Szczepan, naśladując, Jezusa modlił się za swoich oprawców (por. Łk 23, 34)<sup>6</sup>.

## 2. Kara za grzechy na przykładzie występku Ananiasza i Safiry (Dz 5, 1-11)

Spółeczność wczesnochrześcijańska nie składała się z samych idealistów. Królestwo Boże jest podobne do pszenicy zmieszanej z chwastem. Autor opisuje również grzeszny występki dwojga małżonków: Ananiasza i Safiry, którzy decydują się na tragiczną w skutkach filantropię (Dz 5, 1-11). Małżonkowie stosują się do przyjmowanego przez niektórych chrześcijan zwyczaju i sprzedają swoją posiadłość. Ananiasz za wiedzą żony nie składa jednak apostołom całej otrzymanej zapłaty, lecz

<sup>5</sup> Por. tamże, s. 282; K. Romaniuk, A. Jankowski, L. Stachowiak, *Komentarz Praktyczny do Nowego Testamentu*, t. 1, s. 633; J. M. Musielak, *Mowy w Dziejach Apostolskich*, [w:] *Księga Dziejów Apostolskich*, J. Kanty Pytel (red.), Szczecin 1999, s. 141 n; J. Taylor, *Dzieje Apostolskie*, [w:] *Międzynarodowy komentarz do Pisma Świętego*, W. Chrostowski (red.), Warszawa 2000, s. 1380; *Komentarz historyczno-kulturowy do Nowego Testamentu*, s. 252; R. J. Dillon, *Dzieje Apostolskie*, KKB, s. 1208.

<sup>6</sup> Por. E. Dąbrowski, *Dzieje Apostolskie...*, dz. cyt., s. 288 n; E. Szymanek, *Wykład Pisma Świętego Nowego Testamentu*, Poznań 1990, s. 246.

tylko jej część i oświadcza, że tyle właśnie otrzymali, że to jest całość otrzymanej za posiadłość zapłaty (w. 1n)<sup>7</sup>.

Reakcja Piotra na kłamstwo Ananiasza jest niezwykle surowa: „Ananiaszu – powiedział Piotr – dlaczego szatan zawładnął twym sercem, że skłamałeś Duchowi Świętemu i odłożyłeś sobie część zapłaty za ziemię?” (w. 3). Opis tego czynu stanowi okazję do zademonstrowania namacalnej wprost obecności Ducha Świętego w słowach i czynach apostołów. Piotr inspirowany nadprzyrodzonym światłem Ducha Świętego demaskuje Ananiasza. Posługuje się przy tym słowami, które występują również w opisie grzechu Judasza: „Szatan zawładnął twym sercem” (por. Łk 22, 3; J 13, 2.27). Piotr uświadamia Ananiaszowi, że nie oszukał nikogo z ludzi, lecz próbował okłamać samego Ducha Świętego. Działanie na szkodę apostołów i wspólnoty Kościoła jest występowaniem przeciwko Duchowi Świętemu<sup>8</sup>.

Dalej Piotr pyta Ananiasza: „Czy przed sprzedażą nie była twoją własnością, a po sprzedaniu czyż nie mogłeś rozporządzić tym, coś za nią otrzymał? Jakże mogłeś dopuścić myśl o takim uczynku? Nie ludziom skłamałeś, lecz Bogu” (Dz 5, 4). Nie było zatem obowiązku złożenia wszystkich pieniędzy na wspólne potrzeby. Ofiara jest składana Bogu, stąd Piotr mówi, że Ananiasz chciał oszukać Boga. Ananiasz w nieuczciwy sposób chciał zyskać miano publicznego dobroczyńcy. Piotr zaś ujawnia jego przewrotny czyn. Wtedy dosięga Ananiasza doraźna kara: „Słyszając te słowa Ananiasz padł martwy. A wszystkich, którzy tego słuchali, ogarnął wielki strach” (w. 5). Chociaż kłamstwo jest czynem szatana, to nie zaistniało bez współudziału Ananiasza. Śmierć duchowa spowodowała śmierć cielesną. Oszustwo Ananiasza zdecydowanie uznane za grzech (w. 4) zostało osądzone bardzo surowo. Prawdopodobnie nawet Piotr nie spodziewał się takiego obrotu sprawy. Nic zatem dziwnego, że wszystkich ogarnęło wielkie przerażenie (w. 5b)<sup>9</sup>.

<sup>7</sup> Por. E. Dąbrowski, *Dzieje Apostolskie...*, dz. cyt., s. 262; E. Szymanek, *Wykład Pisma Świętego...*, dz. cyt., s. 244 n; J. Kanty Pytel, *Księga Dziejów Apostolskich. Problemy literackie i wybrane tematy teologiczne*, [w:] *Księga Dziejów Apostolskich*, J. Kanty Pytel (red.), Szczecin 1999, s. 54-59.

<sup>8</sup> Por. E. Dąbrowski, *Dzieje Apostolskie...*, dz. cyt., s. 263; E. Szymanek, *Wykład Pisma Świętego...*, dz. cyt., s. 245; K. Romaniuk, A. Jankowski, L. Stachowiak, *Komentarz Praktyczny...*, dz. cyt., s. 619 n; R. J. Dillon, *Dzieje Apostolskie*, dz. cyt., s. 1202.

<sup>9</sup> Por. E. Szymanek, *Wykład Pisma Świętego...*, dz. cyt., s. 245; K. Romaniuk, A. Jankowski, L. Stachowiak, *Komentarz Praktyczny...*, dz. cyt., s. 620; R. J. Dillon, *Dzieje Apostolskie*, dz. cyt., s. 1203.

Następnie autor podaje: „Okolo trzech godzin później weszła także jego żona, nie wiedząc, co się stało. «Powiedz mi – zapytał ją Piotr – czy za tyle sprzedaliście ziemię?» «Tak, za tyle» – odpowiedziała” (Dz 5, 7 n). Żona Ananiasza nie wiedziała, co spotkało jej męża. Miała jednak możliwość okazania skruchy. Taką możliwość daje jej Piotr swoim pytaniem. Safira jednak skłamała. Wydawało jej się, że uratuje w ten sposób swojego męża.

Piotr natomiast pyta: „Dlaczego umówiliście się, aby wystawiać na próbę Ducha Pańskiego?” (Dz 5, 9a). Oznajmia jej w ten sposób, że obydwójce nie wystąpili przeciwko ludziom, lecz przeciwko Duchowi Świętemu. Safirę również spotyka taka sama kara, surowa i natychmiastowa, jak jej męża (w. 10a). Po tym opisie autor ponownie zaznacza: „Strach wielki ogarnął cały Kościół i wszystkich, którzy o tym słyszeli” (w. 11). Nie chodzi tu jednak o zwykłe przerażenie świadków nieprzewidzianą śmiercią. Warto pamiętać, że śmierć ta jest karą za niewłaściwe postępowanie człowieka wobec Boga. A zatem strach tych, którzy tylko słyszeli o tym zdarzeniu, łączy się ściśle z określoną postawą w stosunku do Boga<sup>10</sup>.

Nieoczekiwana śmierć dwojga przeniwierców posiada charakter nadprzyrodzony. Stąd reakcja ludzi w tych okolicznościach jest podobna do uczuć, jaki budziły cuda dokonywane przez Jezusa. Ten, który dokonał kary w postaci śmierci, okazał się Istotą wszechwiedzącą, obdarzoną nadludzką mocą. Reakcja ludzi w obliczu tego zdarzenia ujawnia, że owa karząca moc ma tu niewątpliwie znaczenie pedagogiczne. Zamierzonym przez autora celem było ustrzeżenie chrześcijan przed podobnym postępowaniem. Chociaż autor tego nie podaje, to można przypuszczać, że nikt z ludzi ogarniętych strachem z powodu śmierci Ananiasza i Safiry, nie odważył się postąpić w podobny sposób okłamując Boga. Owo doświadczenie spotęgowało w ludziach wielki podziw dla wszechwiedzy i wszechmocy Boga<sup>11</sup>.

Łukasz, pisząc o karach za grzechy, przestrzega przed karą wieczną (Łk 13, 5; 16, 23.28). W ramach przemówienia Piotra zawarta jest wzmianka o śmierci Judasza, która według przekonania mieszkańców Jerozolimy była karą za zdradę Jezusa (Dz 1, 18 n). Judasz bowiem sprzeniewierzył się apostołstwu, „aby pójść swoją drogą” (w. 25b). Motyw kary za grzechy pojawia się również w związku ze śmiercią Heroda Agrypy I (12, 19-23). Ów władca przemawiał do zgromadzonego ludu

<sup>10</sup> Por. E. Dąbrowski, *Dzieje Apostolskie...*, dz. cyt., s. 263n; K. Romaniuk, A. Janowski, L. Stachowiak, *Komentarz Praktyczny...*, dz. cyt., s. 620.

<sup>11</sup> Por. E. Dąbrowski, *Dzieje Apostolskie...*, dz. cyt., s. 263n; K. Romaniuk, A. Janowski, L. Stachowiak, *Komentarz Praktyczny...*, dz. cyt., s. 620n.

w czasie igrzysk w Cezarei. Lud zaś uznał jego słowa za „głos boga, a nie człowieka” (w. 22). Po czym hagiograf podaje: „Natychmiast poraził go anioł Pański za to, że nie oddał czci Bogu. I wyzionął ducha, stoczony przez robactwo” (w. 23)<sup>12</sup>.

### 3. Konieczność nawrócenia i pokuty na przykładzie mów Piotra

W drugiej części dzieła Łukaszewego autor opisuje, jak po pierwszym wystąpieniu Głowy Kościoła (Dz 2, 14-36) słuchacze pytają apostołów, co mają czynić (w. 37). Autor pisze: „Nawróćcie się – powiedział do nich Piotr – i niech każdy z was ochrzci się w imię Jezusa Chrystusa na odpuszczenie grzechów waszych, a weźmiecie w darze Ducha Świętego. Bo dla was jest obietnica i dla dzieci waszych, i dla wszystkich, którzy są daleko, a których powoła Pan Bóg nasz” (w. 38 n). Treść zawarta w Dz 2, 14-41 to pierwsza kerygmaticzna mowa w *Dziejach Apostolskich*. Prawda, że przez Chrystusa otrzymujemy odpuszczenie grzechów i dar Ducha Świętego, stanowi istotny moment pierwotnego kerygmatu. Przemówienie Piotra rodzi w ludziach świadomość grzechu<sup>13</sup>. Jest to stan konieczny do otrzymania przebaczenia<sup>14</sup>.

W słowach z Dz 2, 38n Piotr wydaje dwa związane polecenia. Pierwsze z nich dotyczy nawrócenia. Zobowiązuje ono do zmiany całego dotychczasowego sposobu myślenia. Od tej pory słuchacze Piotra winni inaczej postrzegać Boga, bliźnich i samych siebie. Dotąd bowiem postrzegali Jahwe jako Boga Narodu Wybranego. W rzeczywistości zaś jest On Bogiem wszystkich ludzi. Bliźnimi są również nieobrzezani i mają oni takie samo prawo do zbawienia wiecznego, jak Izraelici. Każdy człowiek został nabyty za cenę krwi Chrystusa. Jest zatem Bożą własnością. Ciało każdego człowieka jest świątynią Ducha Świętego<sup>15</sup>.

Drugie polecenie Piotra z Dz 2, 38 n dotyczy przyjęcia chrztu w imię Jezusa Chrystusa (por. 8, 16; 19, 5; 22, 16; Rz 6, 3; 1 Kor 1, 13.15; 6, 11; Ga 3, 27), czyli w oparciu o Jego autorytet i zasługi, dając wyraz swojej przynależności do Mesjasza. Piotr wzywa słuchaczy żydowskich do

<sup>12</sup> Por. F. Gryglewicz, *Ewangelia według św. Łukasza...*, dz. cyt., s. 418.

<sup>13</sup> Szerzej na temat przemówienia Piotra z Dz 2, 14-36 patrz: F. Gryglewicz, *Egzegeza Dziejów Apostolskich (rozdz. 1-3)*, [w:] *Materiały pomocnicze do wykładów z biblistyki*, t. 3, b.r.w., Lublin 1978, s. 120-127; E. Szymanek, *Wykład Pisma Świętego...*, dz. cyt., s. 236-239.

<sup>14</sup> Por. R. J. Dillon, *Dzieje Apostolskie*, dz. cyt., s. 1196.

<sup>15</sup> Por. E. Dąbrowski, *Dzieje Apostolskie...*, dz. cyt., s. 247n; K. Romaniuk, A. Janowski, L. Stachowiak, *Komentarz Praktyczny...*, dz. cyt., s. 606.

publicznego, radykalnego świadectwa o nawróceniu. Przyjęcie tego chrztu zewnętrznie przypominało chrzest udzielany przez Jana. Ten chrzest zapewnia jednak darowanie grzechów. Apostołowie udzielają chrztu, który faktycznie odpuszcza grzechy. Zwrot „w imię Jezusa Chrystusa” odróżnia ten chrzest od innych starożytnych obrzędów tak samo określanych i dotyczy decyzji zjednoczenia się z Jezusem, ma zatem charakter wyznania wiary w Chrystusa (por. Mt 28, 19). Skutkiem chrztu po odpuszczeniu grzechów jest otrzymanie Ducha Świętego<sup>16</sup>.

Odpuszczenie grzechów jest zapoczątkowaniem zbawienia, które w pełni dokona się w czasach eschatologicznych. Zapowiadał to prorok Joel, na którego przepowiednię powołuje się Piotr w swoim wystąpieniu (Dz 2, 17-21; por. Jl 3, 1-5). Dary chrztu w imię Jezusa Chrystusa są przeznaczone dla wszystkich, ponieważ Bóg wszystkich powołuje do wiecznego zbawienia. O tych powoływanych przez Boga Piotr mówi, że „są daleko” (Dz 2, 39; por. 22, 21; Iz 57, 19; Ef 2, 17). Owo oddalenie wydaje się konsekwencją grzechu. Przywodzi to na myśl ucieczkę pierwszych ludzi przed Bogiem i ukrywanie się po złamaniu Bożego zakazu. Od tamtego momentu coraz bardziej zwiększał się dystans między ludźmi a Bogiem, między dwojgiem pierwszych rodziców, między braćmi oraz całymi narodami, a także wewnątrz Narodu Wybranego, gdy miał miejsce podział królestwa na państwo północne i południowe. Wszelkie zbawcze działania Boga mają na celu zmniejszenie tego dystansu między człowiekiem a Bogiem. Jezus Chrystus przyjął naturę ludzką, umarł za wszystkich ludzi i zmartwychwstał. Stąd święty Paweł powie: „Ale teraz w Chrystusie Jezusie wy, którzy niegdyś byliście daleko, staliście się bliscy przez Krew Chrystusa” (Ef 2, 13)<sup>17</sup>.

Nawoływanie do pokuty i nawrócenia stanowiło nieodłączny aspekt dawania świadectwa. Przyjęcie nauki apostołów wiązało się z decyzją na inny sposób myślenia. Warunkiem przyjęcia chrztu było nawrócenie. Chcąc wprowadzić w czyn polecenie dotyczące nawrócenia, trzeba było przede wszystkim odseparować się duchowo od ludzi złych. Każdego, kto ma należeć do nowego, wybranego narodu, powoła Bóg, jednak każdy musi sam oderwać się od tych, którzy nie chcieli uwierzyć w Jezusa. Piotr nazywa ich „przewrotnym pokoleniem” i nawołuje: „Ratujcie się spośród tego przewrotnego pokolenia!” (Dz 2, 40b; por.

<sup>16</sup> Por. E. Dąbrowski, *Dzieje Apostolskie...*, dz. cyt., s. 247; F. Gryglewicz, *Egzegeza Dziejów Apostolskich...*, dz. cyt., s. 127; K. Romaniuk, A. Jankowski, L. Stachowiak, *Komentarz Praktyczny...*, dz. cyt., s. 606; *Komentarz historyczno-kulturowy do Nowego Testamentu*, dz. cyt., s. 241; R. J. Dillon, *Dzieje Apostolskie*, dz. cyt., s. 1196.

<sup>17</sup> Por. K. Romaniuk, A. Jankowski, L. Stachowiak, *Komentarz Praktyczny...*, dz. cyt., s. 606 n; J. Taylor, *Dzieje Apostolskie*, dz. cyt., s. 1373.

Pwt 32, 5; Ps 78, 8; Łk 3, 7; 21, 23; Ga 1, 4). Owo zerwanie dotychczasowych więzów było konieczne celem osiągnięcia zbawienia. Dopiero wtedy mógł nastąpić chrzest. Ten warunek po pierwszej mowie Piotra spełniło około trzech tysięcy ludzi (Dz 2, 41). Takie były pierwsze owoce działania Ducha Świętego. W ten sposób tworzyła się nowa społeczność, Izrael wedle ducha<sup>18</sup>.

W swoim drugim wystąpieniu przemawia Piotr w świątyni jerozolimskiej po uzdrowieniu chromego (Dz 3, 1-26)<sup>19</sup>, również zachęcając do pokuty i nawrócenia: „Pokutujcie więc i nawróćcie się, aby grzechy wasze zostały zgładzone” (w. 19). Zgładzenie grzechów nasuwa myśl o zmyciu wodą *Pisma* (Lb 5, 23) i tego, co było treścią *Księgi* (Wj 32, 32 n; Ps 69, 29; Kol 2, 14; Ap 3, 5). Chodzi o całkowite zmycie podobne do zatracenia ludzi i tego, co żyło na ziemi podczas potopu (por. Rdz 7, 14.23; 9, 15; Syr 44, 18). O podobne zgładzenie grzechów proszą psalmiści (Ps 51, 1; 109, 14), prorocy (Iz 43, 25; Jr 18, 23) oraz żołnierze Judy Machabeusza (2 Mch 12, 42)<sup>20</sup>.

Podczas tego drugiego wystąpienia Piotrowi zależy, aby jego słuchacze uświadomili sobie, kim był Ten, którego pozbawili życia (Dz 3, 12-26). Zwraca uwagę bowiem na nieświadome działanie zarówno prostego ludu, jak i jego przywódców (w. 17). Nie uniewinnia w ten sposób sprawców śmierci Jezusa. Zwraca tylko uwagę na zaślepienie Żydów (por. Łk 23, 34; Dz 13, 27; 17, 30; 1 Tm 1, 13). Podkreśla również, że Bóg w swej odwiecznej wszechwiedzy przewidział taką ich postawę. W ten sposób zostało wypełnione to wszystko, co było zapowiedziane w *Piśmie* o Chrystusie (Dz 3, 18)<sup>21</sup>.

Piotr w retorycznej emfazie mówi o wszystkich prorokach, którzy zapowiadali mękę i śmierć Jezusa. Mimo to, Żydzi nie są bez winy. O zawinionej nieświadomości Żydów świadczą słowa Piotra dotyczące pokuty i nawrócenia: „Pokutujcie więc i nawróćcie się, aby grzechy wasze zostały zgładzone” (Dz 3, 19). Nawrócenie ma na celu zgładzenie grzechów. Żydzi posiadali wszystkie dane dotyczące rozpoznania mającego nadejść Mesjasza. Nie rozpoznali Go jednak w Osobie Jezusa z Nazaretu. Nie zdobyli się na akt uznania Go za Mesjasza. Teraz zatem pozostaje im tylko pokutować i nawrócić się, aby mogli zostać

<sup>18</sup> Por. F. Gryglewicz, *Egzegeza Dziejów Apostolskich...*, dz. cyt., s. 128.

<sup>19</sup> Szerzej na temat drugiego przemówienia Piotra: Tamże, s. 130-137; E. Szymanek, *Wykład Pisma Świętego...*, dz. cyt., s. 239-242.

<sup>20</sup> Por. F. Gryglewicz, *Ewangelia według św. Łukasza...*, dz. cyt., s. 417; J. Taylor, *Dzieje Apostolskie*, dz. cyt., s. 1376.

<sup>21</sup> Por. K. Romaniuk, A. Jankowski, L. Stachowiak, *Komentarz Praktyczny...*, dz. cyt., s. 611 nn.



zglądzone ich grzechy. Nie ma tu wyraźnej wzmianki o potrzebie przyjęcia chrztu. Jednak „zglądzenie grzechów” w katechezie wczesnochrześcijańskiej zawsze wiązało się z obrzędem chrzcielnym<sup>22</sup>.

Przed Sanhedrynem ponownie Piotr wypomina przywódcom ludu ich zbrodnię wobec Jezusa. Wyznaje również, że Bóg wywyższył Jezusa „na prawicę swoją jako Władcę i Zbawiciela, aby dać Izraelowi nawrócenie i odpuszczenie grzechów” (Dz 5, 31). W tych słowach, podobnie jak w zakończeniu wcześniejszych swoich mów, Piotr zachęca do pokuty i nawrócenia. Piotr w sposób oryginalny przedstawia cel zmartwychwskrzeszenia Jezusa: „aby błogosławił każdemu z was w odwracaniu się od grzechów” (3, 26). Jest to jeszcze jedno przypomnienie nie tylko dla Żydów, ale dla wszystkich, o konieczności pokuty i nawrócenia w celu otrzymania odpuszczenia grzechów. Wypowiedzi te dotyczą Izraela. Jednakże nauki w nich zawarte, odnośnie nawoływania do pokuty, obejmują wszystkich ludzi<sup>23</sup>.

#### 4. Zerwanie z grzechem warunkiem darowania winy (na przykładzie postawy Szymona maga z Dz 8, 18-24)

W *Dziejach Apostolskich* znajduje się również epizod dotyczący niegodziwej propozycji Szymona maga, który, widząc jak apostołowie przez nakładanie rąk udzielają Ducha Świętego, przynosi im pieniądze i składa propozycję: „Dajcie i mnie tę władzę – powiedział – aby każdy, na kogo włożę ręce, otrzymał Ducha Świętego” (Dz 8, 19). Ta propozycja świadczy o tym, że mimo, iż Szymon<sup>24</sup> przyjął chrzest, to jego nawrócenie miało charakter bardzo powierzchowny. Jego nadrzędnym celem nie było ściśle zjednoczenie z Chrystusem. Chodziło mu bowiem jedynie o posiadanie szczególnej mocy, aby w ten sposób wprawiać w podziw coraz więcej ludzi<sup>25</sup>.

Naganna postawa Szymona ujawnia się w trakcie modlitwy Piotra i Jana nad ochrzczonymi, aby ci otrzymali Ducha Świętego. Gest

<sup>22</sup> Por. F. Gryglewicz, *Słownictwo św. Łukasza o grzechach i ich odpuszczeniu*, RTK 1 (1974), s. 45; tenże, *Egzegeza Dziejów Apostolskich...*, dz. cyt., s. 133; E. Szymanek, *Wykład Pisma Świętego Nowego Testamentu*, s. 241; K. Romaniuk, A. Jankowski, L. Stachowiak, *Komentarz Praktyczny...*, dz. cyt., s. 613.

<sup>23</sup> Por. J. Misiurek, *Wierzę w grzechów odpuszczenie*, [w:] *Miłość większa niż grzech*, A. J. Nowak (red.), Lublin 1996, s. 46 n; S. Olejnik, *Teologia moralna fundamentalna*, dz. cyt., s. 301; J. Nawrot, *Najstarsze katechezy w dziejach*, dz. cyt., s. 198.

<sup>24</sup> Od jego imienia pochodzi termin „symonia”. Jest to określenie aktu kupczenia rzeczami świętymi. Chodzi zwłaszcza o urzędy czy godności kościelne.

<sup>25</sup> Por. K. Romaniuk, A. Jankowski, L. Stachowiak, *Komentarz Praktyczny...*, dz. cyt., s. 637.

nałożenia rąk, poprzedzony modlitwą, Szymon odczytuje w kategoriach sztuki magicznej, którą można nabyć za pieniądze, chce osiąść umiejętność wywoływania takich skutków, jakich jest świadkiem. Jest to niewłaściwe pojmowanie daru Ducha Świętego. Propozycja, jaką składa apostołom, świadczy o tym, nie dostrzegał w nich przede wszystkim wysłanników Chrystusa, których zadaniem jest ułatwianie ludziom osiągnięcia wiecznego zbawienia, lecz byli dla niego raczej czarnoksiężnikami szczególnie wyposażonymi w moce nadprzyrodzone<sup>26</sup>. Stąd ostra reakcja Piotra, występującego w imieniu apostołów, na propozycję Szymona: „Niech pieniądze twoje przepadną razem z tobą – odpowiedział mu Piotr – gdyż sądziłeś, że dar Boży można nabyć za pieniądze. Nie masz żadnego udziału w tym dziele, bo serce twoje nie jest prawe wobec Boga. Odwróć się więc od swego grzechu i proś Pana, a może ci odpuści twój zamiar. Bo widzę, że jesteś żółcią gorzką i wiązką nieprawości” (Dz 8, 20-23).

W tej reakcji Piotra Szymon otrzymuje istotne informacje. Dowiadyduje się, że dzieła apostołów są Bożymi darami, których nie można nabyć za żadne pieniądze (w. 20). Istotną jest również informacja, że to, czego do tej pory Szymon dokonywał, nie ma nic wspólnego z Duchem Świętym i Jego darami. Piotr uznaje za grzech taki stosunek do działalności apostoelskiej (w. 21 n). Grzechem jest również sama myśl o możliwości nabycia za pieniądze mocy Ducha Świętego<sup>27</sup>.

Słowa Piotra stanowią wezwanie do nawrócenia. Piotr wzywa do zmiany „zamiarów serca”, które „nie jest prawe” (Dz 8, 21b). Celem uwolnienia od zła Piotr wskazuje na przemianę myślenia i modlitwę do Boga (w. 22). Szymon stał się bowiem „pełen żółci gorzkiej i więzów nieprawości” (w. 23). Oznacza to, że ponownie znalazł się w niewoli złego, który ujawnia swe panowanie poprzez takie więzy jak magia. W ten sposób autor natchniony przestrzega również każdego ochrzczonego. Człowiek winien mieć szczere serce wobec Boga. W przeciwnym razie istnieje niebezpieczeństwo zatracenia siebie<sup>28</sup>.

<sup>26</sup> Por. R. Pesch, *Die Apostelgeschichte*, t. 1: *Apg 1-12*, Zürich 1986, s. 276; J. Zmijewski, *Die Apostelgeschichte*, Regensburg 1994, s. 353; J. A. Fitzmyer, *The Acts of the Apostles*, New York 1998, s. 406; R. Pindel, *Magia czy Ewangelia? Konfrontacja głosicieli Ewangelii ze światem magicznym w ujęciu Dziejów Apostolskich*, Kraków 2003, s. 286 nn.

<sup>27</sup> Por. E. Dąbrowski, *Dzieje Apostolskie...*, dz. cyt., s. 294; K. Romaniuk, A. Janowski, L. Stachowiak, *Komentarz Praktyczny...*, dz. cyt., s. 637; R. Pindel, *Magia czy Ewangelia?...*, dz. cyt., s. 289.

<sup>28</sup> Por. F. Mussner, *Apostelgeschichte*, Würzburg 1988, s. 51; J. A. Fitzmyer, *The Acts of the Apostles*, s. 406; R. Pindel, *Magia czy Ewangelia?...*, dz. cyt., s. 290.

W tej sytuacji Szymonowi nie pozostaje nic innego, jak tylko prosić o przebaczenie, nawrócić się i zmienić dotychczasowy sposób myślenia oraz postępowania. Po ostrych wyjaśnieniach Piotra, Szymon deklaruje niejako postawę wyrażającą chęć nawrócenia prosząc: „Módlcie się za mną do Pana, aby nie spotkało mnie nic z tego, coście powiedzieli” (Dz 8, 24). Szymon prosi apostołów o modlitwę w swojej intencji i pragnie uniknięcia konsekwencji złego myślenia, nie chce być potępiony.

Prośba Szymona o modlitwę wstawienniczą (w. 24) wydaje się oznaką dokonującej się w nim przemiany i wyrazem chęci powrotu do wspólnoty wiary. Jego słowa świadczą o tym, że przyjął piotrowe wezwanie do nawrócenia się od grzechu. Dzięki modlitwie własnej i apostołów może uniknąć kary<sup>29</sup>. Tekst jednak pozostaje pod tym względem otwarty co do zakończenia. Przyjęcie odpowiedniej postawy zależy od konkretnego człowieka. Sytuacja Szymona powtarza się w przypadku, gdy chrześcijanin nie zerwie w momencie chrztu wcześniejszych powiązań magicznych. Perykopa uwrażliwia na istniejące niebezpieczeństwo powrotu do dawnych fascynacji<sup>30</sup>.

## Podsumowanie

Głównym tematem nauczania pierwotnego Kościoła jest nawrócenie i chrzest (Dz 2, 38; 20, 21). Ukazywanie grzechów ma na celu doprowadzenie do nawrócenia. Piotr w swoich przemówieniach oskarża Żydów, wykazując ich grzechy (2, 22 n.36; 3, 13; por. 7, 39-42.51-53), wzywa ich do nawrócenia i chrztu w imię Jezusa Chrystusa na odpuszczenie grzechów (2, 38; 3, 19)<sup>31</sup>. Na przykładzie postawy Ananiasza i Safiry (5, 1-11) Łukasz uwydatnia powagę grzechu, wskazując na karę, jeśli człowiek się nie nawróci.

Zmartwychwstały Chrystus będzie kiedyś Sędzią żywych i umarłych (Dz 10, 42). Ta funkcja Chrystusa jest nierozdzielnie związana z misją Zbawiciela. To pouczenie pełni rolę wezwania do pokuty. Takimi akcentami kończą się niemal wszystkie mowy Piotra, a także Pawła, który, zwracając się do pogan, podkreśla konieczność odwrócenia się od bożków i zwrócenia się do Boga (14, 15)<sup>32</sup>. Nagrodą za skruchę jest odpuszczenie grzechów, o czym zapewniali już starotestamentalni

<sup>29</sup> Por. E. Dąbrowski, *Dzieje Apostolskie...*, dz. cyt., s. 294; H. J. Klauck, *Magie und Heidentum in der Apostelgeschichte des Lukas*, Stuttgart 1996, s. 34.

<sup>30</sup> Por. R. Pindel, *Magia czy Ewangelia?...*, dz. cyt., s. 291 n.

<sup>31</sup> Por. S. Wypych, *Grzech i nawrócenie w Piśmie Świętym*, [w:] *Vademecum biblijne*, S. Grzybek (red.), Kraków 1991, s. 38.

<sup>32</sup> Por. tamże.

prorocy (10, 43; por. np. Iz 33, 24; Jr 31, 34). Na przykładzie opisu postawy Szymona maga Łukasz wskazuje, że w ten sposób można również uniknąć kary, konkretnie przez zerwanie z grzechem i modlitwę wstawienniczą (Dz 8, 18-24).

Grzesznicy mogą się nawrócić. Celem pokuty jest nawrócenie do Boga (Dz 20, 21) i wiara w Jezusa Chrystusa (19, 4). Na tym bowiem polega życie (11, 18). Konsekwencją pokuty winien być chrzest (2, 38). Następnie zaś postępowanie, które zostało przez pokutę zapoczątkowane (26, 20). Początkiem życia chrześcijańskiego musi być pokuta i chrzest, co ma związek z odpuszczeniem grzechów. Decyzja wiary należy do każdego indywidualnie. Człowiek sam musi podjąć decyzję i odłączyć się od tych, którzy należą do „przewrotnego pokolenia” (2, 40b), aby zjednoczyć się z Jezusem. Pokuta jest pierwszym krokiem w kierunku Boga. Polega bowiem przede wszystkim na nawróceniu się, które obejmuje uznanie Jezusa za Boga i uwierzenie w Niego oraz dostosowanie swojego postępowania do tych wskazań, które głosił Jezus<sup>33</sup>.

Piotr zwraca jednak uwagę, że nawet po nawróceniu i przyjęciu chrztu życie ludzi nadal będzie wypełnione udrękami i uciskiem. Owe niedogodności przeminą dopiero w dniu paruzji. Dla bogobojnych będzie to „dzień ochłody” (Dz 3, 20; por. Rz 8, 19 nn; Hbr 4, 9 n). Dzięki pokucie mogą również dostąpić odpuszczenia grzechów ci, którzy już są nawróceni, lecz po chrzcie ponownie popadli w grzechy. Piotr oznajmia, że Bóg daruje winy temu, kto będzie Go o to prosił. Warunkiem jest jednak zerwanie z grzechem (Dz 8, 22). Bóg odpuszcza grzechy człowiekowi pokutującemu.

**Słowa kluczowe:** *Dzieje Apostolskie*, grzech, kara za grzech, nawrócenie, pokuta, darowanie winy

<sup>33</sup> Por. F. Gryglewicz, *Egzegeza Dziejów Apostolskich...*, dz. cyt., s. 127 nn.